

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 12/1998 vp

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toiminta- kertomus vuodelta 1997

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 14 päivänä toukokuuta 1998 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomuksen vuodelta 1997 (K 7/1998 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen puheenjohtaja Jorma Huuhtanen
- Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen varapuheenjohtaja Marjatta Vehkaoja
- apulaisosastopäällikkö Tuulikki Haikarainen ja vanhempi hallitussihteeri Anja Kairisalo, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääjohtaja Pekka Tuomisto ja johtaja Matti Puhakka, Kansaneläkelaitos
- puheenjohtaja Brita Järvinen, Kansaneläkelaitoksen Toimihenkilöt ry..

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lainsäädännön yhtenäistäminen

Kansaneläkelaitoksen hoitamaa sosiaaliturvaa koskeva lainsäädäntö on syntynyt eri aikoina ja jopa eri ministeriöissä. Aikajänne lainsäädännössä ulottuu aina 1950-luvulta nykypäiviin. Kansaneläkelaki ja osittain myös sairausvakuutuslaki sisältävät Kansaneläkelaitoksen asemaa, hallintoa ja yleistä toimintaa koskevia säännöksiä. Kansaneläkelaitokselle on siirretty 1990-luvulla runsaasti uusia tehtäviä, joita koskeva lainsäädäntö on samassa yhteydessä suhteellisen pitkälle yhdenmukaistettu.

Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemaa sosiaaliturvaa koskevien lakien rakenne ei vastaa nykyajan vaatimuksia eikä ole tarkoituksenmu-

kainen raskaine sisäisine viittaussäännöksineen. Se on myös muotoilultaan vanhanaikaista ja raskasta. Kiireimmin olisi toteutettava teknisluontoisten säädösten uudistaminen. Selkeyttäminen ja yhdenmukaistaminen on ulotettava myös lakia alemmanasteisiin säädöksiin. Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemaa sosiaaliturvaa saataan joissakin etuuksissa säädellä jopa viidellä eri säädöstasolla ja kutakin yksityiskohtaa erikseen annettulla määräyksellä. Myöskään normin antovallan siirtäminen alemmalle tasolle ei aina ole nykyisen lainsäädäntötavan mukaan moitteettomasti järjestetty.

Viime vuosina on Kansaneläkelaitoksen hoitamaa sosiaaliturvaa ja laajemminkin sosiaaliturvaa koskevaa lainsäädäntöä yhdenmukaistettu säätämällä esimerkiksi muutoksenhausta, avo- ja laitoshoidosta ja muista vastaavista sei-

koista samasanaisin säännöksiin eri lainsäädännöissä. Tämä yhtenäistäminen onkin antanut mahdollisuuksia eri etuuksien yhdenmukaisempaan käsittelyyn sekä selkeyttänyt ja nopeuttanut lainsäädännön toimeenpanoa.

Lainsäädännön yhtenäistämistä tulee jatkaa. Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman lainsäädännön menettelytavat, käsitteet ja järjestelmien sisäisten rakenteiden yhdenmukaistaminen voisi merkittäväällä tavalla paitsi virtaviivaistaa laitoksen toimintaa ja myös tehdä asiat kansalaisten kannalta ymmärrettävimmiksi. Yhdenmukaistamalla eri käsitteiden ilmaisuja voidaan vähentää myös soveltamisongelmia, millä voi arvioida olevan positiivinen vaikutus kansalaisten yhdenvertaisuuteen ja vähentävän hallinnon ongelmia.

Järjestelmien yksinkertaistaminen on useimmiten helpointa aloittaa menettelyjä koskevista säännöksistä. Menettelysäännöksillä, kuten hakemista, takautumista, muutoksenhakua tai etuuden maksamista koskevilla säännöksillä harvoin vaikutetaan järjestelmän tavoitteisiin ja etuuksien saamisperusteisiin, jotka perustellusti ovat keskenään erilaisia. Nämä säännökset ovat myös oikeusturvan kannalta merkittäviä. Etuuksia koskevien lakien sisäisen rakenteen kannalta saattaa myös menettelytapojen yhtenäistäminen yhteen lakiin olla tarkoituksenmukaista, koska tällöin voidaan etuuslaissa päähuomio kiinnittää aineelliseen lainsäädäntöön. Vastaavalla tavalla on menetelty varsin laajasti ja yleisesti muussakin lainsäädännössä, mistä esimerkkeinä voidaan mainita hallintomenettelylaki, hallintolainkäyttölaki, kuntalaki, viranomaisjulkisuutta koskeva lainsäädäntö ja kielilainsäädäntö.

Viranomaisten tiedonkulun parantaminen

Sosiaaliturvaa toimeenpantaessa joudutaan usein yhteensovitukseen paitsi sosiaaliturvan eri etuuksien kesken myös muun muassa verotuksen kanssa. Etuuksien saamisperusteet saattavat olla riippuvia muiden viranomaisten päätöksistä tai toteamista tosiseikoista. Tässä suh-

teessa keskeisiä ovat muun muassa vero- ja työvoimaviranomaiset.

Viime vuosina toteutettu etuuksien toimeenpanon kokoaminen Kansaneläkelaitokseen on helpottanut monia tiedonkulun ongelmia, kun Kansaneläkelaitoksella on jo käytettävissään tiedot henkilön saamista eri etuuksista, jolloin yhteensovituskin käy vaivattomasti. Sosiaaliturvaa käsittelevät kuitenkin myös muut toimijat, kuten työeläkelaitokset, työttömyyskassat ja eräät valtion viranomaiset sekä kuntien viranomaiset, jotka toimeenpaneavat palvelujärjestelmää ja toimeentulotukea. Myös osoitetietojen ilmoittamista on selvitettävä sosiaaliturvan kannalta.

Sosiaaliturvan oikeellisuuden, väärinkäytösten ehkäisyn ja takaisinperinnän tehostamisen kannalta on viranomaisten ja muiden sosiaaliturvan myöntäjien keskinäinen tiedonkulku ensiarvoisessa asemassa. Myös ns. harmaan talouden ehkäisy johtaa samalla sosiaaliturvan asianmukaiseen toimeenpanoon. Tältä kannalta olisikin tarkoituksenmukaista selvittää viranomaisten oikeudet ja velvollisuudet saada toisiltaan tietoa sosiaaliturvaa myönnettäessä mahdollisten tehokasta toimeenpanoa estävien tai haittaavien tekijöiden poistamiseksi. Tietosuojaan liittyvät näkökohdat on otettava huomioon.

Rahoituksen turvaaminen

Kansaneläkelaitoksen tuloperusteet on vahvistettu vuosittain erityislaeilla ja toiminnan rahoittamiseen on tullut uusia erityistuottoja, esim. osa arvonlisäveron tuotosta. Valiokunta korostaa että sosiaaliturvan rahoituksen tulee perustua nykyistä pysyvämmälle ja laajemmalle pohjalle.

Päätösehdotus

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että eduskunta päättää lähettää tämän mietinnön tiedoksi Kansaneläkelaitoksen valtuutetuille.

Helsingissä 3 päivänä syyskuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Virpa Puisto /sd	Hannes Manninen /kesk
vpj.	Maija Perho /kok	Juha Rehula /kesk
jäs.	Liisa Hyssälä /kesk	Osmo Soininvaara /vihr
	Kari Kantalainen /kok	vjäs. Mikko Immonen /vas
	Paula Kokkonen /kok	Arja Ojala /sd
	Mikko Kuoppa /va-r	Matti Ryhänen /kesk.